

АНАЛІЗ ГЕНЕЗИ ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ОКРЕМИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬСЯ СЛУЖБОВИМИ ОСОБАМИ У СФЕРІ ПРАВОСУДДЯ

ANALYSIS OF THE GENESIS OF LEGISLATION ON CERTAIN CRIMINAL OFFENSES COMMITTED BY OFFICIALS IN THE FIELD OF JUSTICE

Воронцов А.В., к.ю.н., доцент,
доцент кафедри кримінального права та кримінології
факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування
Одеський державний університет внутрішніх справ

Статтю присвячено генезі вітчизняного кримінального законодавства, яке передбачає захист конституційних прав і свобод людини у сфері кримінального судочинства, шляхом встановлення кола кримінальної відповідальності за зловживання правами й обов'язками його представників та історичним питанням розвитку кримінального законодавства за вчинення окремих кримінальних правопорушень проти правосуддя, зокрема: завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою (ст. 371 КК), притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності (ст. 372 КК), примушування давати показання (ст. 373 КК). Слід зазначити, що з цими кримінальними правопорушеннями органічно поєднане і порушення права на захист (ст. 374 КК), однак воно не є предметом нашого обговорення.

Становлення і розвиток кримінальної відповідальності за вчинення таких проявів не можна розглянути у відриві від історичного минулого. Історично-правове дослідження зазначених явищ має принципово важливе значення для формулювання наукових положень. Питання кримінального та кримінального процесуального положення осіб, які здійснюють правосуддя, а також потерпілого від кримінального правопорушення було і є предметом обговорення науковцями всіх часів. Щодо кримінально-правових норм, що встановлюють відповідальність за вчинення таких проявів, то вони пройшли досить тривалий шлях своєї генези у національній кримінальній законодавчій спадщині. Кожний етап цього розвитку є відображенням соціально-економічних, ідеологічних, культурних, політичних, суспільних та інших відносин, які існували у державі. Водночас аналіз і використання накопиченого досвіду історично-правової спадщини дозволяє окреслити шляхи вдосконалення й ефективного реформування інституту кримінальної відповідальності за посягання у сфері правосуддя і протягом його здійснення. Вдосконалення ж норм кримінального процесуального законодавства на цьому підґрунті дає можливість захищати права і свободи людини та громадянина не тільки в такому аспекті, а також у кримінально-правовому, що є суттєвим і важливим для проведення чіткої кримінально-правової політики України.

Ключові слова: історичні аспекти генези, кримінальні правопорушення проти правосуддя, досудове розслідування, кримінальне провадження, вдосконалення норм процесуального законодавства.

The article is devoted to the genesis of domestic criminal law, which provides for the protection of constitutional human rights and freedoms in criminal justice, by establishing the scope of criminal liability for abuse of rights and responsibilities of its representatives and the historical development of criminal law for certain criminal offenses against justice, including: knowingly illegal detention, pretext, house arrest or detention (Article 371 of the Criminal Code), bringing an innocent person to criminal responsibility (Article 372 of the Criminal Code), forcing him to testify (Article 373 of the Criminal Code). Along with this, it should be noted that these criminal offenses are organically combined with the violation of the right to defense (Article 374 of the Criminal Code), but is not the subject of our discussion.

The formation and development of criminal liability for committing such acts can not be considered in isolation from the historical past. Historical and legal study of these phenomena is of fundamental importance for the formulation of scientific statements. The issue of criminal and criminal procedural status of persons administering justice, as well as the victim of a criminal offense has been and is the subject of discussion by scientists of all times. As for the criminal law norms that establish responsibility for committing such acts, before having a modern appearance, they have come a long way in their genesis in the national criminal legislative heritage. Each stage of this development is a reflection of socio-economic, ideological, cultural, political, social and other relations that existed at that time in the state. At the same time, the analysis and use of the accumulated experience of historical and legal heritage allows further ways to improve and effectively reform the institution of criminal liability for encroachment in the field of justice and during its implementation. Improving the rules of criminal procedure legislation on this basis provides an opportunity to protect the rights and freedoms of man and citizen not only in this aspect, but also in criminal law, which is essential and important for a clear criminal law policy of Ukraine.

Key words: historical aspects of genesis, criminal offenses against justice, pre-trial investigation, criminal proceedings, improvement of procedural legislation.

Історично-правові питання зазначених явищ мають принципово важливе значення для формулювання наукових положень. Доречним, на наш погляд, є висловлювання М.С. Таганцева, що «метою такого вивчення має бути не тільки догматичне з'ясування і формулювання (описання) витоку чинного права, але й критична їх оцінка на підставі відомостей практики, витоку (начал) науки і положень вітчизняної історії права» [18, с. 30].

У національній юридичній літературі питання генези кримінального законодавства щодо кримінальних правопорушень (злочинів) проти правосуддя комплексно досліджувалися здебільшого ще за радянських часів (М. Бажанов, Л. Гаухман, О. Піонтковський, В. Меньшагін, Ш. Рашковська, М. Таганцев, І. Тихенко). Серед сучасних дослідників виділимо вченого В. Мульченка, котрий вивчав історію розвитку поглядів суспільства на систему кримінально-правових норм, які передбачають відпо-

відальність за вчинення кримінальних правопорушень проти правосуддя [6, с. 116].

Упродовж усієї генези (розвитку) вітчизняне кримінальне законодавство передбачало захист відповідних прав та інтересів людини, пов'язаних із кримінальним провадженням, шляхом встановлення кола кримінальної відповідальності за зловживання правами й обов'язками його представників [14, с. 124–125].

Яскравим прикладом такого захисту є закони Хатського царства, що існували 3 600 років тому. Так, у цих законах діяла норма: «Якщо хтось спричинив шкоду людині та зробив її хворою, то він повинен за нею доглядати. Він зобов'язаний дати замість неї людину, а та повинна працювати в домі постраждалої особи доти, доки вона не одужає. Коли ж вона одужає, винний має дати їй 6 мін сріблом, а також сам заплатити лікареві» [3, с. 6].

У IX–X ст. на Русі існувала система норм усного звичаєвого права. Окремі норми звичаєвого права були відображені у «Правді Ярослава» – давній частині Короткої редакції «Руської Правди», яка ґрунтувалася на звичаях слов'ян [13, с. 70].

«Руська Правда» – найважливіша пам'ятка феодального права. Вона мала потужний вплив і на становлення подальших пам'яток вітчизняного права. «Щодо значення «Руської Правди» в історії національного права, то вона є головним твором, де зібрані правові погляди українського народу в першу добу, є немовби підручником пізнання цілої правової системи, яка панувала у Київській державі», – писав дослідник історії українського права М. Чубатий [21, с. 32]. «Руська Правда» була княжим судбником і, розділяючи людей на класи, встановлювала відповідальність за порушення судової процедури проти осіб, які її реалізують: «Убогого не можна помилувати, тому що зло має бути відплачене злом, а тому суддям належить вникати в суть справи, оскільки мають право осудити без слідства і без тортур. Будь-який справедливий вирок людина не скоро сприйме, хай не осудять неповинного, не убивають» [16, с. 47–62]. У цій законодавчій пам'ятці злочини називали «образою», під якою слід розуміти спричинення потерпілому матеріальних і моральних збитків. Багато уваги приділялося захисту майна, особливо феодалів, однак існували і первісні засади щодо захисту громадян у процесі здійснення кримінального провадження (справи) та досудового розслідування. Наприклад, відведення хибного обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення [15, с. 175].

У Київській Русі упродовж досудового розслідування домінував обвинувально-змагальний процес і не було характерним встановлення відповідальності за різні зловживання представників судових органів. Для нього характерна була активна участь осіб, зацікавлених у вирішенні «образи» (справи). Суд виконував функції посередника в судовому провадженні. В обвинувально-змагальному процесі сторони називалися чолобитником (позивачем і відповідачем). Особливо активну роль відіграв позивач, за його заявою звичайно починалося судочинство. Активність чолобитника проявлялася і тоді, коли розшукувався злочинець («звід», «гоніння сліду» – таку мала назву ця процедура). Отже, у тогочасному законодавстві положення, які б захищали правосуддя, були відсутні [15, с. 27]. Водночас у давньоруському законодавстві почали з'являтися норми, спрямовані на забезпечення здійснення справедливого правосуддя. Зокрема, ст. 20 «Руської Правди» передбачала покарання за завідомо неправдивий донос [14, с. 65].

У XIV ст., коли переважна більшість українських земель опинилися у складі кількох сусідніх держав, правові джерела характеризувалися строкатістю та різноманітністю. Проте особлива роль серед джерел права в Україні і надалі належала «Руській Правді», яка відчутно вплинула на розвиток правових систем Великого князівства Литовського і Польського королівства.

Велику увагу польсько-литовське законодавство, норми якого діяли на українських землях, приділяло визначенню кримінальних правопорушень і покарань. Так, польські статuti Казимира Великого середини XIV ст. розглядали їх у понад половині статей. Значне місце вони займали у Судбнику 1468 р., а також у всіх трьох статутах Великого князівства Литовського. Вони регулювали найбільшого питання кримінального права та процесу. Посилено захищалося життя, майно та гідність шляхти. Перелічені правові пам'ятки відносили до найбільш тяжких кримінальних правопорушень вбивство на суді або у присутності пана, які містилися у розділі «Злочини проти особи» [5, с. 187].

Кримінально-правові норми цього періоду мали відверто класовий характер. Життя, майно, честь і гідність

представників панівних верств, насамперед шляхти захищалися посиленними санкціями. Оскільки суддями, замковими, війтами могли бути тільки шляхтичі, то необхідності особливого захисту органів правосуддя не виникало.

У Судбниках 1497 р. (Судбнику Івана III або Великокнязівському судбнику) і 1550 р. (Царському судбнику, складеному за завданням Івана Грозного) кримінальні правопорушення, які посягають на нормальне функціонування кримінального провадження та досудового розслідування, були першими складами посадових. У них вперше закріплена відповідальність за неправдивий донос та обмову з метою засудження невинного (ябедництва). Окремо регулювалися лжесвідчення, лжеприсяга, злісний наклеп з метою засудження невинного тощо. Це стосувалося будь-якої особи [16, с. 47–62, 64–78]. Як покарання у Судбнику 1497 р. передбачалася смертна кара [11, с. 660–665]. Відповідно, можна стверджувати, що початкова генеза кримінальних правопорушень проти правосуддя відбувалася дещо суперечливо і не відображала їх сутності.

Водночас норми як зразок таких положень щодо відповідальності за притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності були сформульовані лише у Вироку про губні справи 1555 р. Зокрема, у ст. 15 цього документа зазначено: «А почне староста... робити обшук в розбійних і тайних справах завідомо неправдиво, не за государевим наказом, або почне до государя... на сім'ї неправдиво відписувати, і старосту стратити» [17, с. 22]. Захист правосуддя регламентував і Литовський статут 1588 р. (розділ 4 «Про суддів і про суд») [6, с. 116–123].

Національно-визвольна війна в Україні (1648–1654 рр.) та розбудова української держави вплинула не тільки на суспільне життя, а й на формування кримінального законодавства та права загалом. Тоді зберігали свою силу основні джерела права (Литовські статuti та Магдебурзьке право), однак зростає вплив «Козацького права» (звичаєвого права), яке склалося відповідно до стародавніх звичаїв, а також згідно зі «словесним правом і здоровим глуздом». Між тим ця система була більш демократична, бо встановлювала певну рівність суб'єктів перед законом, однак ця рівність не була позбавлена і зловживань. Також названа система передбачала більш суворе покарання, що, на думку Д. Яворницького, зумовлювалося перебуванням на Січі людей високої моралі й тим, що Запорозьке військо не знало пом'якшуючого впливу жінок. Козаки майже постійно вели воєнні дії, і тому підтримання порядку у війську потребувало суворих заходів [23, с. 188–196].

Діяльність козацьких судів базувалася винятково на нормах звичаєвого права, які були широко відомі українському населенню завдяки простоті, принциповості, справедливості рішень, відсутності тяганини і мали розпорядчий характер актів вищої влади. Проте питання щодо завідомо незаконного затримання, приводу, арешту (сьогодні – домашнього арешту) або тримання під вартою, притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності, примушування давати показання як кримінальних правопорушень у процесі здійснення кримінального судочинства не торкалися.

Беззаперечно, судовий устрій Запорізької Січі відіграв важливу роль у розвитку судової системи на українських землях і формуванні справедливого правосуддя взагалі [2, с. 27].

Вагомий внесок у генезу кримінального законодавства у сфері охорони правосуддя було зроблено Соборним Уложенням 1649 р. (царя Олексія Михайловича), в якому викладена глава X «Про суд» і передбачена відповідальність у сфері злочинів проти правосуддя, вчинених як особами, покликаними його здійснювати (винесення неправосудного рішення, відмова під виконання функцій зі здійснення правосуддя тощо), так й іншими особами (вимагання шляхом пред'явлення «поклепного»

позову, що має на меті хибне, корисливе обвинувачення кого-небудь у його вчиненні). Ця глава, крім норм матеріального права, містила положення процесуального характеру, які регулювали діяльність у сфері правосуддя. Така конструкція була дещо громіздкою і незручною для застосування.

Надалі в Україні («Малоросії», «Окраїні») починає формуватися судова система, визнана також царським урядом Росії. Згідно з царською грамотою від 27 березня 1654 р. за Україною визнавалося право мати власні суди та судитися за своїми старими правилами [12, с. 238; 17, с. 22].

Спочатку судові функції виконували служби різних рівнів. Надалі з їхнього складу почали виділятися колегії, а також службовці, яким доручалося постійно виконувати ці функції. Окреслений процес свідчить про поступову диференціацію органів публічної влади в Україні, що випереджав розвиток судової системи як самостійного інституту в Росії та й у Речі Посполитій, де вищим судовим органом був Генеральний військовий суд, до складу якого входили генеральний суддя (у 1654 р. їх було 3, потім 2 і відповідно 1), а також генеральна старшина.

В останній чверті XVII ст. діяли норми права польсько-литовського періоду. Найвідомішим був Статут Великого князівства Литовського у редакції 1588 р. і Магдебурзьке право. Значна кількість положень цих нормативно-правових актів суперечили один одному і вже не відповідали тогочасним соціально-економічним умовам.

Водночас їх застосування у судовій практиці забезпечувало самостійний розвиток української правової системи, де до кримінальних правопорушень проти порядку управління і суду були віднесені фальшивомонетництво, підробка печаток, документів, лжеприсяга, лжесвідчення у суді та непокірність адміністрації. Також кримінальним правопорушенням проти суспільного порядку слід вважати приховування кримінальних правопорушень, порушення громадського порядку, бійку тощо [5, с. 116–123; 11, с. 660–665].

Загальні правові норми Російської держави на території України – Гетьманщини до кінця XVII ст. не застосовувалися. Мали силу тільки правові акти, які спеціально видавалися російською владою для застосування в Україні, проте у Слобідській Україні російське законодавство застосовувалося активно, витісняючи таким чином норми звичаєвого права.

Після смерті гетьмана Б. Хмельницького (1657 р.) в Україні, як і раніше, діяло звичаєве право, але згодом його було витіснено законодавством Московської держави, і наприкінці XVIII ст. відбулася кодифікація українського права. Так, 22 серпня 1728 р. Петро II видав «Решительные пункты гетьману Даниле Апостолу», в яких наказав скласти єдиний збірник законів. Відповідно до цього було створено кодифікаційну комісію, а через 15 років з'явився збірник «Права, за якими судиться малоросійський народ» російською мовою [3, с. 6–139].

У 1840–1842 рр. на території України, що входила до складу Росії, було введено в дію Збірник законів Російської імперії. Упродовж XIX ст. в Україні відбувався процес становлення капіталізму, це зумовило суперечливість норм права. Тоді ж завершився процес виокремлення в самостійні галузі кримінально-процесуального (сьогодні – кримінального процесуального) і цивільно-процесуального права та відповідно до цього було прийнято низку судових статутів. Замість інквізиційного розшукового процесу (притягнення невинних, катування та знущання над потерпілим, «вибивання» зізнань у вчиненні злочину) з'явився змагальний процес, який базувався на вільній оцінці судом доказів для притягнення лише винного у вчиненні кримінального правопорушення й усуненні безпідставних затримань або тримання під вартою.

На початку XIX ст. у процесі формування Зводу законів Російської імперії вперше зроблено спробу розмеж-

ування норм матеріального і процесуального характеру (до 1 квітня 1830 р. було надруковано 46 томів Повного зібрання законів Російської імперії). Наслідком таких зусиль стало видання у серпні 1845 р. і введення у дію з 1 травня 1846 р. Уложення про покарання кримінальні і виправні, де правосуддя розглядалося як об'єкт кримінально-правової охорони.

Новелою названого нормативно-правового акта стало поняття та зміст правосуддя, оскільки останнє пов'язувалося з діяльністю його представників, які безпосередньо приймали рішення у кримінальних або цивільних провадженнях, а також здійснювали нагляд за об'єктивністю і законністю їх винесення. Внаслідок цього процесу умисне винесення неправосудного вироку, незаконне звільнення від покарання або призначення необгрунтовано м'якого покарання та інші норми були об'єднані у главу V (розділ V) «Про неправосуддя». Водночас законодавець не відносив до числа названих злочинів порушення правил кримінального провадження, застосування недозволених методів слідства, нежиття належних заходів щодо своєчасного розслідування. Усі ці суспільно небезпечні посягання були об'єднані в окремий розділ I (глава XI) «Про злочини і проступки чиновників при слідстві і суді» [5, с. 116–123].

У 1885 р. було видано нову редакцію «Уложення», яке відрізнялося своїм складом. У ній відбулися тюремна реформа, зміни в системі місць позбавлення волі, з'явилися нові склади державних злочинів, розширилася відповідальність за страйки. Однак більш структурної систематизації норм, які визначали кримінальну відповідальність за вчинення кримінальних правопорушень проти правосуддя, зазнав підготовлений в 1895 р. та затверджений 22 березня 1903 р. імператором Миколою II проект Кримінального уложення, який складався із Загальної частини (1 глава, 72 статті) й Особливої частини (36 глав, 615 статей). У зазначеному законі ці кримінально-правові норми були зосереджені у главі VII «Про протидію правосуддю». Воно було введено в дію не повністю: діяли загальні постанови про злочини та покарання, статті про релігійні та державні злочини, про протидію правосуддю та деякі інші. Нове Уложення повинно було замінити й Уложення і Устав про покарання, що накладаються мировими судьями [4, с. 357]. Кримінальне уложення містило кримінально-правові норми про тяжкі злочини, які підлягають розгляду загальними судовими місцями. Статут, навпроти, повинен був застосовуватися одноосібно мировими судьями [20, с. 278–339].

У перших редакціях КК радянської епохи (1922 і 1927 рр.) суспільно небезпечні посягання у сфері правосуддя входили не в окрему главу (розділ) із самостійним родовим об'єктом, а до інших глав: контрреволюційні злочини; злочини проти порядку управління; посадові злочини та злочини проти особи [3, с. 444–453; 9, с. 8–9; 17]. Таким чином, можна зробити висновок про невизначеність родового об'єкта злочинів, які посягають на правосуддя, а однорідні суспільні відносини (цінності, блага) і значне розпорошення цих складів злочинів зумовлювало додаткові труднощі на практиці, що негативно впливало на загальний рівень дотримання законності в державі.

Для більш сучасного етапу генези кримінального законодавства характерна тенденція до більш ефективної кримінально-правової охорони суспільних відносин у сфері правосуддя й упродовж його здійснення. Ідея виокремлення кримінальних правопорушень проти правосуддя в єдину главу КК виникла у проекті КК СРСР 1946 р. і була втілена у нормах КК України 1960 р. У КК УРСР 1960 р. законодавець пішов шляхом більш чіткої систематизації кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти правосуддя, а також більш змістовного опису злочинів і їх ознак, встановивши кримінальну відповідальність за такі, які раніше взагалі не були перед-

бачені попередніми редакціями КК. Так, уперше надано поняття родового об'єкта посягань, передбачених главою VIII «Злочини проти правосуддя» КК УРСР, більш чітко описано ознаки складів злочинів, декриміналізовані діяння, які не становили суспільної небезпеки, та запроваджено відповідальність за окремі суспільно небезпечні діяння, зокрема главу доповнено злочинами, пов'язаними з неналежним здійсненням правосуддя його представників (притягнення невинного до кримінальної відповідальності; незаконний арешт; примушування до дачі показань тощо) [17, с. 26].

Глава налічувала п'ятнадцять складів злочинів і розміщувалася між посадовими злочинами (глава VII ОЧ КК) і злочинами проти порядку управління (глава IX ОЧ КК), що цілком виправдано суспільною небезпечністю посягань на відносини, які забезпечують нормальне функціонування органів правосуддя.

Юридичний аналіз злочинів свідчить, що поняття правосуддя не зводиться лише до діяльності суду з розгляду та вирішення справ, а є набагато ширшим за змістом. Саме тому у цій главі дії представників органу дізнання, слідства, суду, виправно-трудоустанов, організацій та окремих осіб, від яких залежить виконання завдань правосуддя, зведені до єдиного об'єкта посягання – правосуддя в розумінні досудової діяльності, судового розгляду справ і діяльності, пов'язаної з реалізацією судових рішень. Критерієм розташування складів злочинів безпосередньо у главі VIII ОЧ КК «Злочини проти правосуддя» є їх суспільна небезпечність за ознакою соціальної цінності (блага) безпосереднього об'єкта злочину. Так, перше місце посідають діяння, пов'язані з неналежним здійсненням правосуддя його представників: притягнення невинного до кримінальної відповідальності; винесення неправосудного вироку, незаконний арешт; примушування до дачі показань; далі – діяння, не пов'язані з виконанням винним посадових обов'язків щодо здійснення правосуддя: завідомо неправдивий донос, завідомо неправдиві показання, відмова від дачі показань свідком або відмова експерта від дачі висновку, невиконання судового рішення, втеча з місця позбавлення волі або з-під варти тощо.

Аналізуючи кримінально-правові норми цієї глави з позиції кримінальної процесуальної науки, помічаємо, що вони також розташовані у певній послідовності стадій виконання завдань і функцій правосуддя.

Започаткована в Україні реформування кримінальної юстиції вимагає додаткових кримінально-правових гарантій незалежності уповноважених на те органів, що далось ознаки у подальшому вдосконаленні національного законодавства [8, с. 18].

Зміни до глави VIII та IX ОЧ КК УРСР, кримінально-правовими норми, які регламентували захист життя, здоров'я, особисту безпеку, честь і гідність суддів і працівників правоохоронних органів, що виконують завдання правосуддя, мали на меті підвищити рівень правового

захисту учасників і суб'єктів досудового розслідування та судового провадження.

У чинному КК України збережено систему злочинів проти правосуддя, проте розміщення розділу XVIII ОЧ КК України «Кримінальні правопорушення проти правосуддя» (згідно з останніми змінами до КК України) між злочинами у сфері службової діяльності та військовими злочинами. Дотримуємося думки Н. Квасневської [6, с. 116–123] та А. Мартіросяна [10, с. 268–273] щодо невинного розташування об'єкта кримінально-правової охорони залежно від його соціальної цінності. Хоча система і була збережена у попередньому вигляді, норми, які визначають кримінальну відповідальність за вчинення кримінальних правопорушень проти правосуддя, зазнали значних змін і доповнень, пов'язаних із прагненням законодавця забезпечити максимальну кримінально-правову охорону осіб, котрі здійснюють правосуддя, та інших учасників кримінального судочинства, а також стабільність виконання вироків, рішень і інших судових актів. Ця мета була досягнута за рахунок доповнення системи кримінальних правопорушень проти правосуддя новими складами, розширення меж кримінальної відповідальності та її диференціації, введення додаткових кваліфікуючих ознак і їх конкретизації (тлумачення) тощо.

Що стосується кримінально-правових норм про відповідальність за завідомо незаконні затримання, привід, домашній арешт або тримання під вартою; притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності; примушування давати показання, то законодавцем до них теж були внесені зміни. Редакційних змін зазнали як основні, так і кваліфіковані склади цих кримінальних правопорушень, а також санкції за їх вчинення [1].

Питання кримінального та процесуального положення осіб, які здійснюють правосуддя, а також потерпілого від кримінального правопорушення було і є предметом обговорення в юридичній літературі всіх часів. Щодо кримінально-правових норм, що встановлюють відповідальність за вчинення таких правопорушень, то вони пройшли тривалий шлях своєї генези у національному кримінальному законодавстві. Кожний етап цього розвитку відображає соціально-економічні, ідеологічні, культурні, політичні та суспільні відносини, які існували тоді у державі. Водночас аналіз і використання накопиченого досвіду історично-правової спадщини дозволяє надалі висунути шляхи вдосконалення й ефективне реформування інституту кримінальної відповідальності за посягання у сфері правосуддя й у процесі його здійснення. Вдосконалення ж норм процесуального законодавства надає можливість захищати права і свободи людини та громадянина не тільки в процесуальному, а також у кримінальному праві, що є суттєвим і важливим для розвитку та становлення національного кримінального законодавства [7; 13, с. 70; 17, с. 33–34; 22, с. 80–87].

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний кодекс. URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Грозовський І. Судовий устрій нової Січі (1734–1775 рр.). *Актуальні проблеми розвитку суспільної думки і практики управління*. 1997. № 3. С. 27.
3. Дришлюк І.А. История развития законодательства об ответственности за преступления против правосудия (УК УССР 1922 и 1927 годов). *Актуальні проблеми політики*. 2003. № 16. С. 444–453.
4. История державы и права Украины: підручник: в 2 ч. / за ред. А.Й. Рогожина. Київ: Ін Юре, 1996. Ч. 1. 368 с.
5. История государства и права России: учебник / под ред. Ю.П. Титова. Москва: Проспект, 2000. 544 с.
6. Квасневська Н. Кримінальне законодавство України про злочини проти правосуддя: історичні аспекти формування. *Вісник прокуратури*. 2009. № 4. С. 116–123.
7. Кодекс поведения должностных лиц по поддержанию правопорядка. URL: <http://artshamardin.narod.ru/files/students/mainacts/11.doc>.
8. Концепція судово-правової реформи в Україні. *Законодавство України, що регулює діяльність судів та визначає статус суддів України*. Київ, 1994. С. 18.
9. Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений. Москва: Госюриздат, 1972. 352 с.
10. Мартіросян А.Г. Проблеми визначення поняття правосуддя як родового об'єкта злочинів, передбачених статтями 376–379 КК України. *Часопис Київського університету права*. № 1. С. 268–273.
11. Падох Я. Історія українського карного права. *Енциклопедія українознавства*. Київ, 1995. С. 660–665.

12. Пашук А. Суд і судочинство на Лівобережній Україні в XVII–XVIII ст. (1648–1782). Львів : ЛДУ, 1967. 180 с.
13. Российское законодательство X–XX веков : в 9 т. / под общ. ред. О.И. Чистякова. Москва : Юрид. лит., 1984. Т. 1 : Законодательство Древней Руси. 432 с.
14. Российское законодательство X–XX веков : в 9 т. / под общ. ред. О.И. Чистякова. Москва : Юрид. лит., 1984. Т. 6 : Законодательство первой половины XIX века. 1988. 432 с.
15. Российское законодательство X–XX веков : в 9 т. Т. 8 / под ред. О.И. Чистякова. Москва : Юрид. лит., 1991. 495 с.
16. Российское законодательство X–XX веков : в 9 т. Москва : Юрид. лит., 1991. Т. 1 : Законодательство Древней Руси. 1994. 432 с.
17. Сийплові М.В. Кримінально-правова характеристика притягнення завідомо невинного до кримінальної відповідальності : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2009. 251 с.
18. Таганцев Н.С. Русское уголовное право. Часть общая : в 2 т. Москва : Наука, 1994. Т. 1. 380 с.
19. Уголовное право. Общая часть : учебник / под ред. В.Н. Петрашева. Москва : ПРИОР, 1999. 544 с.
20. Уголовное уложение от 22 марта 1903 г. Санкт-Петербург : Изд. Н.С. Таганцева, 1904. 1122 с.
21. Чубатий М. Огляд історії українського права. *Український діловий журнал*. 1994. № 2/4. С. 32.
22. Шаповалов О.В. Кому працювати в міліції. *Злочинність в Україні*. 1994. № 2. С. 80–87.
23. Яворницький Д.І. Історія Запорозьких козаків : в 3 т. Київ : Наук. думка, 1990. Т. 1. 578 с.